

FAUNA DE MAMUT DIN STAȚIUNEA PALEOLITICĂ CLIMĂUȚI II DIN BASARABIA

de THEODOR OBADĂ, ANATOLIE DAVID, ILIE BORZIAN

Stațiunea paleolitică Climăuți II a fost descoperită în primăvara anului 1989 în centrul satului Climăuți de Jos, raionul Șoldănești¹. Este situată pe un sector înalt al malului drept al râului Nistru, în apropierea povârnișului abrupt și înalt de aproximativ 90 metri, la înălțimea de 27–35 metri deasupra nivelului actual al râului, la o distanță de circa 100–150 metri de mal. Malul opus al Nistrului în acest sector este jos, lat, constituit din depozitele înalte ale luncii inundabile și teraselor joase².

Suprafața săpată cuprinde circa 160 m². S-au identificat două niveluri de locuire. Datările de radiocarbon au oferit pentru nivelul I (superior) : 20350 ± 230 (LU-248), iar pentru nivelul II (inferior) : 24840 ± 410 (LU-2351)³.

Din punct de vedere faunistic această stațiune a furnizat un material osteologic foarte bogat (peste 1500 de piese identificate). Deși în timpul lucrărilor de construcție la fundația grădiniței de copii din localitate așezarea a fost parțial distrusă, iar lucrările de salvare au fost efectuate în condiții climaterice extrem de anevoioase, echipa complexă de la Academia de Științe din Chișinău a reușit totuși să colecteze și să conserve o mare parte din piesele osteologice.

În nivelul superior al stațiunii au fost observate resturile unei locuințe în construcția căreia au fost folosite craniile de mamut (din care în prealabil erau retezați fildeșii, fiind îngropați cu rostrumul în sol), oasele membrelor anterioare și posterioare (majoritatea cu urme bine exprimate de sfredelire și cioprire la epifize, folosite mai cu seamă la construcția soclului și la prinderea piellor cu care erau acoperite acestel locuințe), fildeșii (care atingeau în lungime până la 1,2–1,8 metri), oasele bazinului și omoplații. Unele scapule erau cu urme evidente de prelucrare a greabănelor, deci putem presupune că jucau inițial un rol de țiglă. În ansamblu predominau oasele tubulare de mamut.

Nivelul superior a furnizat resturi scheletice ale următoarelor mamifere : mamut (forma târzie), zimbbru, cal, ren, cerb nobil, lup, vulpe și iepure (vezi tabelul 1,2). Au fost determinate de către Al. A. Prepeliță și următoarele specii de moluște terestre și de apă dulce : *Helix pomatia*, *Bradiobena fructicum*, *Cepaea vindobonensis*, *Helicella condicons*, *Lithoglyphus naticoides*, *Planorbis planorbis*.

În unele părți ale locuinței s-a putut observa poziția, într-o anumită ordine, a șapte cranii și a unor oase, ceea ce atestă prezența unei construcții. Majoritatea oaselor au fost intens utilizate. În partea centrală

¹ I.A. Borzian, T.F. Obadă, în *Problemy issledovaniia arheologičeskikh pamjatnikov Severnogo Donca*, 1990.

² I.A. Borzian, A.V. Golbert, S.I. Medianik, M.E. Motoc, în *Materialy i issledovaniia po arheologii i etnografii Moldovy*, Chișinău, 1992, p. 31–48.

³ I.A. Borzian, A.I. David, T.F. Obadă, în *Anuarul Muzeului Național de Istorie a Moldovei*, 1, 1991, p. 75–94.

Tabelul 1

Componența faunei de vânătoare și numărul de piese scheletice/
indivizi în stațiune paleolitică Climăuți II

Denumirea animalelor	Nivelul	
	superior	inferior
Mamut (<i>Mammuthus primigenius</i> Blum.)	1100/19	70/3
Cal (<i>Equus latipes</i> Grom.)	117/4	73/2
Zimbru (<i>Bison priscus</i> Boj.)	23/2	21/1
Ren (<i>Rangifer tarandus</i> L.)	18/2	26/1
Cerb nobil (<i>Cervus elaphus</i> L.)	6/2	—
Lup (<i>Canis lupus</i> L.)	48/4	3/1
Vulpe (<i>Vulpes vulpes</i> L.)	2/1	—
Leu de peșteră (<i>Panthera spelaea</i> Goldf.)	—	1/1
Iepure (<i>Lepus</i> sp.)	9,3	—
Total	1323/37	194/9

a locuinței a fost descoperită o vatră de foc cu pământ ars, înconjurată de câteva pietre masive de calcar. Poziția înclinată a oaselor în cerc ne permite să presupunem că locuința a fost construită în pantă și avea o formă cvasirotundă, având diametrul mai lung pe direcția nord-sud. Intrarea pare să se fi aflat în partea de sud-vest, unde se găseau șase fildeși. În centrul locuinței se aflau câțiva fildeși care jucau probabil rolul de sprijin pentru acoperiș. În interior au fost găsite pietre de calcar și gresie, unele din ele purtând urme de modelare și șlefuire (asemenea piese s-au găsit și în nivelul II). În partea centrală a locuinței, la o adâncime de circa 30 centimetri, a fost îngropat un humerus de mamut adult. Capătul din partea de sus a fost puternic sfredelit și cioplit. Deși a fost găsit în poziție înclinată putem presupune că inițial el a servit la susținerea unei bârne mai lungi și mai robuste care forma cel mai înalt punct al locuinței (cupola). Această locuință, de tipul iarangei contemporane, avea însă o construcție mai primitivă decât cea descoperită la Mežirici (Ucraina)⁴ sau în alte așezări din bazinele râurilor Nipru și Don, aflate mult mai la nord în Câmpia Rusă. Astfel, stațiunea Climăuți II (prin nivelul superior), reprezintă punctul cel mai sudic și unul dintre cele mai timpurii cunoscute până în prezent în ceea ce privește locuințele de acest tip (în care se utilizau la construcție oase de mamut) de pe întreg teritoriul Europei de Est.

Se poate afirma că vânătorii paleolitici din această stațiune vâneau mamuții și aduceau părți însemnate din vânatul capturat în locuințe. Numai așa se explică seria de oase tubulare, vertebre și oase de la labe găsite în conexiune anatomică.

Nivelul inferior a furnizat resturi osoase ale următoarelor animale (deși a fost cercetat pe o suprafață mult mai restrânsă, piesele osoase și uneltele din silex fiind cantitativ mult mai puține); mamut (formă târzie),

⁴ I.G. Pidopliciko, *Mežiričskie žilišča iz kostei mamonta*, Kiev, 1974.

Fig. 1. Vedere din timpul săpăturilor în așezarea paleolitică Climăuți II.

zimbbru, cal, ren, lup, leu de peșteră (vezi tabelele 1, 2). La fel ca și în nivelul superior, predomină fragmentele oaselor tubulare de mamut. Fosilizarea și culoarea pieselor este mai pronunțată. Spre deosebire de nivelul superior, în care piesele osteologice au o culoare galben-deschisă, piesele din nivelul inferior au o culoare brună-cenușie de o nuanță închisă. Fildeșii, în ambele niveluri, după câteva zile de contact cu aerul crăpau și se fărâmițau, astfel încât nu am putut păstra nici un exemplar mai reprezentativ.

Mai rezistente s-au dovedit a fi obiectele de artă reprezentate prin brățări și alte obiecte⁵ (unele cu destinație încă necunoscută) confecționate din fildeș și găsite în niveluri superioare. Putem presupune că locuitorii acestei stațiuni aveau o tehnologie deosebită de prelucrare a fildeșului (posibil de înmuiere și redurificare).

Craniile de mamut și de alte mamifere, în depozitele de loessuri, se păstrează extrem de rar, iar în cele mai bune cazuri sunt puternic deformate. Având o structură poroasă și un perete subțire ele nu pot fi rezistente un timp îndelungat la oscilațiile frecvente de temperatură și la alți factori ai mediului. Astfel, în cazul stațiunii paleolitice de la Climăuți II s-au păstrat doar fragmentele de rostrumuri cu molarii superiori, care erau mai rezistente și care au fost parțial îngropate în sol. O conservare mai bună a fost observată la piesele de dentiție, la maxilarele inferioare și oasele mari care aparțineau animalelor adulte. În starea cea mai nesatisfăcătoare se aflau craniile, fildeșii, coastele și în general oasele ce aparțineau animalelor tinere.

⁵ I.A. Borziac, A.I. David, T.F. Obadă, *op. cit.*

Tabelul 2

Repartiția intrascheletică a resturilor identificate în stațiunea paleolitică Climăuți II

Elemente scheletice	Mamut		Cal		Zimbru		Ren		Cerb nobil		Iepure		Lup		Vulpe		I.eu de peșteră s i
	s ¹	i ²	s	i	s	i	s	i	s	i	s	i	s	i	s	i	
Cranium	11	1	3	3	—	—	3	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—
Mandibula	10	1	5	2	—	2	1	—	—	—	—	—	6	3	—	—	—
Dens	19	4	47	27	11	7	—	4	—	—	1	—	4	1	2	—	—
Vertebrae	26	—	1	2	—	—	3	5	—	—	1	—	4	—	—	—	—
Scapula	28	1	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
Humerus	14	1	4	—	4	2	1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	1
Radius	5	—	4	8	—	—	—	2	—	—	1	—	1	—	—	—	—
Ulna	10	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Os carpi+os tarsi	8	4	4	6	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Femur	11	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—
Tibia	17	—	7	2	—	2	3	1	—	—	1	—	4	—	—	—	—
Fibula	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pelvis	28	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Astragalus	—	—	8	3	4	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Calcaneus	1	1	6	4	—	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Metapodia	1	—	7	5	1	5	3	5	—	—	4	—	4	—	—	—	—
Phalanx	7	2	10	3	2	1	1	2	—	—	—	—	6	—	—	—	—
Fragmente indeterminabile	992	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Total	1100	70	117	73	23	21	18	26	6	—	9	—	48	3	2	—	— 1

¹ s — nivelul superior² i — nivelul inferior

LA FAUNE DE MAMMOUTH DE LA STATION PALÉOLITHIQUE DE CLIMĂUȚI II EN BESSARABIE

RÉSUMÉ

Les auteurs présentent la station paléolithique de Climăuți, II située sur la rive droite du Dniester. Les deux niveaux d'habitation sont datés (^{14}C), le supérieur de 20350 ± 230 (LU-248), l'inférieur de 24840 ± 410 (LU-2351). Dans le niveau supérieur on a mis en évidence une cabane, construite à partir de crânes et d'éléments du squelette des mammoths; on a trouvé aussi des pièces paléolithiques et de nombreux restes fauniques. Le niveau inférieur a livré un inventaire lithique moins important et des ossements de mammifères en petite quantité.

EXPLICATION DE LA FIGURE

Fig. 1. Vue prise durant les fouilles dans le site paléolithique de Climăuți II.